

Socialutskottets yttrande 2020/21:SoU3y

Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har beslutat att ge bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar de berör respektive utskotts beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och över kommittémotionerna 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11, 12 och 17 samt 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 18–23. Dessutom behandlas i yttrandet åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 som är hänvisade till socialutskottet. Dessa motionsyrkanden överlämnas till utbildningsutskottet tillsammans med detta yttrande.

Socialutskottet välkomnar propositionen och anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, KD).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I budgetpropositionen föreslås och beräknas höjningar av anslagen för forskning och utveckling med totalt 3,75 miljarder kronor 2024. I den nu aktuella propositionen beskrivs satsningarna närmare.

De övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle.

De frågor som rör socialutskottets beredningsområde finns främst i avsnittet Samhällsutmaningen hälsa och välfärd samt delvis i avsnittet Samhällsutmaningen kompetensförsörjning och arbetsliv.

Samhällsutmaningen hälsa och välfärd

Inom området hälsa och välfärd görs satsningar på bl.a. följande:

- ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier
- medel för ökad kapacitet för laborativt stöd vid framtida pandemier
- det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens
- medel till forskningsinfrastrukturen Sci Life Lab
- bättre nyttjande av hälsodata
- forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin
- ökad forskningskompetens inom primärvården
- satsning på forskning om prevention och folkhälsa
- äldreforskning
- ett nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa
- satsning på psykiatriforskning
- ökade fria forskningsmedel till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
- samverkansprogrammet Hälsa och life science
- stöd till explorativ tvärsektoriell medicinsk forskning och innovation i samverkan
- stöd till nationellt program för proteinforskning och läkemedelsproduktion
- stöd till utveckling av ny molekylär diagnostik och behandling.

Nedan beskrivs närmare några av satsningarna som delvis berörs i motionsyrkanden.

Bättre nyttjande av hälsodata

När det gäller bättre nyttjande av hälsodata anför regeringen bl.a. att regleringar som rör hur hälsodata får användas i forsknings sammanhang eller för innovation finns i flera olika författningar. Det har i vissa fall bidragit till att det uppstår olika tolkningar hos olika aktörer, något som uppmärksammas i den nationella strategin för life science. Att lagstiftningen tolkas på olika sätt kan enligt regeringen bero på att kunskapsnivån varierar, men också på att det kan finnas oklarheter eller hinder som kan behöva hanteras eller förtydligas. Regeringen anser därför att medel ska avsättas för att bygga upp en rådgivande funktion vid Vetenskapsrådet, dit forskare och andra aktörer kan vända sig för att få hjälp med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning och innovation. En löpande kartläggning av oklarheter eller hinder för nyttjande av hälsodata för forskning och innovation kommer att ingå i funktionens uppdrag.

Forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin

Regeringen har i den nationella strategin för life science uttryckt att Sverige ska vara ett föregångsland när det gäller att införa precisionsmedicin i vården. För att utveckla området behövs enligt regeringen forskning som kan bidra med grundläggande kunskap om olika sjukdomstillstånd, liksom kunskap om hur dessa olika tillstånd skiljer sig åt på molekylär nivå. Eftersom grundläggande forskning inom området ligger väldigt nära tillämpning bedömer regeringen att forskningen bör ske i samverkan mellan forskare inom högskolan och näringslivet eller hälso- och sjukvården. För att möjliggöra utvecklingen av precisionsmedicin i hälso- och sjukvården avser regeringen att tillföra Vetenskapsrådet medel för att genomföra en satsning på området.

Äldreforskning

Regeringen anför i propositionen att det – för att ytterligare stärka äldreomsorgen – behövs ökad kunskap kring hur äldreomsorgen är organiserad, utmaningar och möjligheter beroende på geografiska och demografiska förutsättningar, personalens förutsättningar och behov samt chefernas möjligheter att leda verksamheten och stödja personalen. Det behövs även kunskap om hur både vården och omsorgen är organiserad och hur det påverkar vården och omsorgens kvalitet. I sammanhanget behöver också inflytande och upplevelser hos äldre personer och deras anhöriga belysas.

Vidare anför regeringen att det förebyggande arbetet kring hur äldre kan fortsätta vara friska och hur allvarliga sjukdomar kan förebyggas är en angelägen fråga. Andra viktiga frågor rör t.ex. äldres ensamhet, trygghet och våldsutsatthet. Det finns även ett stort samhälleligt intresse av att utveckla vården och omsorgen och att forska om hur situationen för personer med demenssjukdom och deras anhöriga kan utvecklas. Ytterligare angelägna frågor för en äldreforsknings satsning rör hur en åldrande befolkning påverkar anhörigas situation och villkor i bred bemärkelse, digitaliseringens betydelse och jämställdhetsaspekter. Ett förändrat klimat innebär att extrema

väderhändelser blir allt vanligare och äldre är särskilt utsatta. Medel till äldreforskning avsätts inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning.

Tillkännagivande om forskning om posttraumatiskt stressyndrom

I propositionen (s. 88 f.) behandlar regeringen riksdagens tillkännagivande om att regeringen bör ge Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd i uppdrag att se över forskningen om behandlings- och rehabiliteringsmetoder för posttraumatiskt stressyndrom (bet. 2015/16:SoU7 punkt 22, rskr. 2015/16:220).

Socialutskottet angav i betänkandet att det finns ett stort behov av forskning om behandlings- och rehabiliteringsmetoder för flyktingar med posttraumatiskt stressyndrom. I denna proposition redovisar regeringen forskningssatsningar på psykisk hälsa och på psykiatri. I satsningarna ingår frågor om metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar, t.ex. vid posttraumatiskt stressyndrom.

Regeringen anser att dessa satsningar svarar mot det behov av forskning som riksdagen har angett och att det därför inte behöver ges något uppdrag till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd att se över forskningen om posttraumatiskt stressyndrom. Tillkännagivandet anses därmed slutbehandlat.

Samhällsutmaningen kompetensförsörjning och arbetsliv

Regeringen anför att kompetensförsörjningen är en stor utmaning inom bl.a. hälso- och sjukvården. Enligt regeringen finns ett behov av att utveckla styrningen av hälso- och sjukvårdsutbildningarna. För att bättre möta samhällets behov ska styrningen ske genom att regeringen anger mål för antal examina per lärosäte och följer upp respektive lärosätes måluppfyllelse inom ramen för myndighetsstyrningen.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 18 föreslås ett tillkännagivande om att ackreditering av cancercenter ska ske i syfte att stärka kvalitet och forskning. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 19 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata. Likalydande yrkanden finns i kommittémotion 2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 och i kommittémotion 2020/21:3138 Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska ges i uppdrag att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin avseende nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning. Liknande yrkanden finns i partimotion 2020/21:3369 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 10, kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 22 och kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter. Utvecklingscentret ska enligt motionärerna inriktas på att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Ett liknande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 23 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 14.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om ett nationellt forskningsprogram för att stärka kvinnors hälsa och i yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om ett nationellt forskningsprogram för att stärka äldres hälsa. I yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården.

Kompletterande information

Överenskommelse om jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider 2021

Staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har träffat en överenskommelse om att under 2021 fortsätta arbetet för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård (S2020/09782). Överenskommelsen för 2021 omfattar totalt 500 miljoner kronor.

Enligt överenskommelsen ska Regionala cancercentrum i samverkan (RCC i samverkan) vara nationellt stödjande, stimulerande och samordnande i arbetet med att utveckla cancervården enligt intentionerna i cancerstrategin. Insatserna i överenskommelsen delas in i tre områden som motsvarar cancerstrategins delar: prevention och tidig upptäckt, tillgänglig och god vård m.m. med fokus på patienten samt kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning.

Inom området kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning ska RCC i samverkan bl.a. beskriva vilka utmaningar och konsekvenser framstegen inom precisionsmedicin har inneburit och kommer att innebära för

hälso- och sjukvården samt bidra till ökat arbete med innovation inom cancerområdet genom samarbeten med befintliga intressenter och initiativ inom cancerforskningen.

Comprehensive Cancer Centre

Karolinska universitetssjukhuset har tillsammans med Karolinska institutet ansökt om och ackrediterats till Comprehensive Cancer Centre (CCC) via den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OECI, oeci.eu). En ackrediteringsprocess pågår för Skånes universitetssjukhus och Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Ackrediteringsprogrammet CCC har funnits inom OECI sedan 2008. Övriga center finns i Belgien, Finland, Frankrike, Ungern, Italien, Norge, Portugal, Nederländerna och Storbritannien.

Nationella läkemedelsstrategin

År 2011 tog den dåvarande regeringen och SKR tillsammans med en rad aktörer på läkemedelsområdet fram en nationell läkemedelsstrategi. År 2016 enades regeringen och SKR, tillsammans med en bred uppslutning av läkemedelsaktörer, om att bygga vidare på och utveckla arbetet inom ramen för den nationella läkemedelsstrategin. Denna strategi sträckte sig över 2016–2018. I mars 2020 fattade regeringen och SKR beslut om en reviderad nationell läkemedelsstrategi för 2020–2022. Strategins huvudsakliga inriktning ska även under kommande strategiperiod vara att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. Strategin kompletteras med en handlingsplan, som en till två gånger per år kommer att uppdateras fram till slutet av den nuvarande strategiperioden. I läkemedelsstrategin för 2020–2022 lyfts särskilt fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar, t.ex. avancerade terapiläkemedel (s. 15).

Överenskommelse om sammanhållen, jämlik och säker vård 2021

Staten och SKR har träffat en överenskommelse om en sammanhållen, jämlik och säker vård 2021 (S2020/09781). I överenskommelsen ingår stöd till nationella kvalitetsregister. Medlen ska användas till grundanslag till nationella kvalitetsregister, sex registercentrumorganisationer och till den nationella stödfunktionen inklusive övergripande nationella aktiviteter.

Parterna är överens om att nationella kvalitetsregister ska bidra till att rädda liv och uppnå jämlik och jämställd hälsa och användas aktivt för uppföljning, lärande, kvalitetsutveckling, förbättring, forskning samt ledning. Vidare ska kvalitetsregistren vara en integrerad del i ett nationellt hållbart system för den samlade kunskapsstyrningen och uppföljningen av svensk hälso- och sjukvård och ett viktigt stöd för att uppnå en kunskapsbaserad och jämlik hälsa och resurseffektiv vård och omsorg. Nationella kvalitetsregister ska också användas i förbättringsarbete i vårdens och omsorgens verksamheter samt som

kunskapskälla för klinisk forskning, inklusive samarbete med life science-sektorn.

Överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa

Staten och SKR har sedan 2015 träffat överenskommelser om satsningar på en förbättrad förlossningsvård och insatser för kvinnors hälsa. I december 2019 träffades en överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa 2020–2022. I december 2020 träffades en tilläggsöverenskommelse om förlossningsvård och kvinnors hälsa, vilken omfattade ytterligare resurser 2021. Målet är att uppnå en mer tillgänglig, kunskapsbaserad och jämlik vård inom mödrahälsovården, förlossningsvården, neonatalvården, primärvården och annan hälso- och sjukvård som bidrar till att främja kvinnors hälsa.

Inom ramen för den pågående satsningen har bl.a. SBU fått flera uppdrag som syftar till att systematiskt utvärdera, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om metoder som används inom förlossningsvården eller annan vård som påverkar framför allt kvinnors hälsa.

Kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen arbetar med en lång rad insatser för att hälso- och sjukvården ska ha en effektiv och hållbar kompetensförsörjning: från att bedöma tillgång och efterfrågan på personal, utfärda legitimationer och erbjuda utbildningsstöd, till att analysera framtidens kompetensförsörjningsbehov.

Det pågår flera utvecklingsarbeten som syftar till att förbättra förutsättningarna för huvudmännen när de planerar sin kompetensförsörjning. Det gäller bl.a.

- utvecklad statistik och utvecklade analyser inom ramen för det nationella planeringsstödet (NPS) och officiell statistik
- utvecklat stöd för regioners och kommuners arbete med kompetensförsörjningen i omställningen till en nära vård
- inrättandet av Nationella vårdkompetensrådet, som långsiktigt ska samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom hälso- och sjukvården.

Nationella planeringsstödet

Socialstyrelsen tar fortlöpande fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på hälso- och sjukvårdspersonal. Med hjälp av tillgångsstatistiken samt löpande kontakt med huvudmännen och intressegrupper inom hälso- och sjukvården och tandvården eftersträvar det nationella planeringsstödet (NPS) att ge ett nationellt perspektiv på frågor som berör personalförsörjning inom hälso- och sjukvården.

Nationella vårdkompetensrådet

Nationella vårdkompetensrådet är ett rådgivande samverkansforum mellan regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och Universitetskanslers-ämbetet, som har inrättats på uppdrag av regeringen. Rådet är placerat på Socialstyrelsen med ett tillhörande kansli.

Nationella vårdkompetensrådet ska

- långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom vården
- främja samverkan mellan berörda aktörer och säkerställa att samtliga aktörer har en gemensam bild av kompetensförsörjningsbehoven i vården
- tillgängliggöra sammanställningar av fakta- och kunskapsunderlag och utifrån dessa göra samlade bedömningar av kompetensförsörjningsbehoven, inklusive behovet av framtidens vårdkompetens
- lämna bedömningar till berörda aktörer och beslutsfattare i frågor som har betydelse för kompetensförsörjningen på lokal, regional och nationell nivå
- stödja och föra en dialog med verksamheterna på den sjukvårdsregionala nivån.

Rådets uppdrag ska inriktas på de professioner eller kompetenser som kräver högskoleutbildning.

Tidigare riksdagsbehandling

Tillkännagivanden om en ny cancerstrategi

Riksdagen beslutade den 24 april 2018 om ett tillkännagivande till regeringen om att denna bör ta fram en ny cancerstrategi (bet. 2017/18:SoU9 punkt 27, rskr. 2017/18:293). I budgetpropositionen för 2019 redogjorde regeringen för tillkännagivandet och för vidtagna åtgärder (prop. 2018/19:1 utg.omr. 9). Regeringen ansåg att tillkännagivandet var tillgodosett och därmed slutbehandlat. Socialutskottet ansåg dock att tillkännagivandet inte kunde anses slutbehandlat genom de redovisade åtgärderna (bet. 2018/19:SoU1). Utskottet föreslog med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen att regeringen bör ta fram en ny cancerstrategi (s. 51 f., en reservation [S, MP, V]). Den 20 december 2018 beslutade riksdagen i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2018/19:111).

I budgetpropositionen för 2020 redogjorde regeringen för tillkännagivandena och anförde följande (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9):

Betänkandet En nationell cancerstrategi för framtiden (SOU 2009:11) har sedan 2009 utgjort grunden för arbetet med att utveckla cancervården i Sverige. Regeringen anser att den inriktning som anges i denna strategi även i fortsättningen ska vara vägledande för arbetet. Däremot behöver cancerstrategin förnyas för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Regeringen aviserade därför i överenskommelsen mellan staten och SKR om en jämlik och effektiv cancervård med kortare köer 2020 att cancerstrategin kommer att uppdateras årligen, bl.a. genom överenskommelser mellan staten och SKR.

Genom överenskommelserna vidareutvecklas och anpassas de insatser som genomförs med utgångspunkt i strategin, för att möta de utmaningar som den svenska cancer vården står inför i dag och i framtiden. Detta kommer att bidra till att cancerstrategin förnyas och förblir relevant.

Regeringen ansåg att tillkännagivandena var tillgodosedda och därmed slutbehandlade. Socialutskottet hade inte några invändningar när det gällde regeringens redovisning av tillkännagivandena (bet. 2020/21:SoU1, rskr. 2020/21:156, ett särskilt yttrande [M] i denna del).

Motionsyrkanden om ackreditering av cancercenter och ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancersjukdomar

Motionsyrkanden om ackreditering av cancercenter och om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancer-sjukdomar behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälsö- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 32, två reservationer [M respektive SD]). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

Motionsyrkande om en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata

Ett motionsyrkande om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur för att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälsö- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 51, en reservation [M, L]). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

Motionsyrkanden om den nationella läkemedelsstrategin

Motionsyrkanden om att förnya och uppdatera den gällande nationella läkemedelsstrategin behandlades senast i socialutskottets betänkande 2020/21:SoU8 Apoteks- och läkemedelsfrågor. Utskottet anförde följande (s. 19, en reservation [M]):

Utskottet konstaterar att nationella läkemedelsstrategins huvudsakliga inriktning även under kommande strategiperiod 2020–2022 är att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. I strategin lyfts särskilt fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att kunna tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar. Sedan hösten 2019 har ett flertal regeringsuppdrag och andra aktiviteter från den tidigare strategiperioden redovisats för regeringen och vissa av dessa fortsätter även under den nya strategiperioden. I detta sammanhang noterar utskottet att en handlingsplan till läkemedelsstrategin 2020–2022 kommer att presenteras av regeringen under våren 2021. Utskottet anser att detta arbete bör avvaktas. Riksdagen behöver inte ta något initiativ. Motionerna [...] bör avslås.

Den 10 februari 2021 beslutade riksdagen i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2020/21:191).

Motionsyrkanden om kvalitetsregister

Motionsyrkanden om kvalitetsregister behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälsa- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 51, en reservation [M, SD]). Utskottet anförde bl.a. att det såg mycket positivt på överenskommelsen mellan staten och SKR om nationellt stöd till kvalitetsregister för 2020. Genom denna ges, enligt utskottet, underlag för ett stabilt och långsiktigt hållbart system för kvalitetsregister. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

Motionsyrkande om forskning om kvinnors hälsa

Ett motionsyrkande om forskning som rör kvinnors hälsa behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU12 Kompetensförsörjning och prioriteringar inom hälso- och sjukvården m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 35, en reservation [C] i denna del). Utskottet hänvisade bl.a. till överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrhälsa- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prot. 2019/20:136).

Motionsyrkanden om kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården

Motionsyrkanden om kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU12 Kompetensförsörjning och prioriteringar inom hälso- och sjukvården m.m. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 18, tre reservationer [M, SD respektive KD]). Utskottet hänvisade bl.a. till att Socialstyrelsen har i uppdrag att årligen redovisa bedömningar av tillgång och efterfrågan på legitimerade yrkesutövare i hälso- och sjukvården. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prot. 2019/20:136).

Utskottets ställningstagande

Sverige och världen har genomgått en enorm hälsoutmaning det senaste året. Socialutskottet välkomnar därför att regeringen föreslår satsningar på ett nationellt forskningsprogram inom området virus och pandemier. Socialutskottet välkomnar även övriga satsningar inom området hälsa och välfärd, bl.a. på forskningsprogrammet om antibiotikaresistens, bättre nyttjande av hälsodata, forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin, forskning om prevention och folkhälsa, äldreforskning samt forskningsprogrammet om psykisk hälsa och psykiatriforskning.

Under våren 2020 behandlade socialutskottet flera av de frågor som tas upp i de motionsyrkanden som utskottet yttrar sig över. Det gäller bl.a. motionsyrkandena om ackreditering av cancercenter och ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancersjukdomar. Motionsyrkandena avstyrktes. Socialutskottet vill framhålla att det ser positivt på de satsningar som görs genom överenskommelsen mellan staten och SKR för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård – inte minst de insatser som RCC i samverkan genomför inom området kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning. Vidare noterar socialutskottet i detta sammanhang att Karolinska universitetssjukhuset tillsammans med Karolinska institutet har ackrediterats som Comprehensive Cancer Center av den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OECI).

När det gäller motionsyrkandena om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur för att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata noterar socialutskottet att regeringen avser att avsätta medel för att bygga upp en rådgivande funktion vid Vetenskapsrådet, dit forskare och andra aktörer kan vända sig för att få hjälp med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning och innovation. En löpande kartläggning av oklarheter eller hinder för nyttjande av hälsodata för forskning och innovation kommer att ingå i funktionens uppdrag. Socialutskottet välkomnar detta.

Vidare har socialutskottet nyligen behandlat motionsyrkanden om att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin när det gäller nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar. Socialutskottet konstaterade bl.a. att den nationella läkemedelsstrategins huvudsakliga inriktning även under strategiperioden 2020–2022 är att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning samt att det i strategin särskilt lyfts fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att kunna tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar. Motionsyrkandena avstyrktes (bet. 2020/21:SoU8, rskr. 2020/21:191).

I budgetpropositionen för 2021 redogjorde regeringen för tillkännagivanden om en ny cancerstrategi (utg.omr. 9). Regeringen anförde att cancerstrategin kommer att uppdateras årligen, bl.a. genom överenskommelser mellan staten och SKR. Genom överenskommelserna vidareutvecklas och anpassas de insatser som genomförs med utgångspunkt i strategin, för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Detta kommer enligt regeringen att bidra till att cancerstrategin förnyas och förblir relevant. Regeringen ansåg att tillkännagivandena kunde anses slutbehandlade. Socialutskottet hade inte några invändningar (bet. 2020/21:SoU1, rskr. 2020/21:156).

När det gäller motionsyrkandena om att ta fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister noterar socialutskottet att det i statens och SKR:s överenskommelse om sammanhållen, jämlik och säker vård 2021 ingår stöd till nationella kvalitetsregister. Nationella kvalitetsregister ska enligt överenskommelsen bl.a. användas i förbättringsarbete i vårdens och

omsorgens verksamheter samt som kunskapskälla för klinisk forskning, inklusive samarbete med life science-sektorn. Socialutskottet ser positivt på överenskommelsen. Socialutskottet ser även positivt på att staten och SKR har tecknat en ny överenskommelse om bl.a. förstärkta insatser för kvinnors hälsa.

När det gäller forskningsprogram för att stärka äldres hälsa konstaterar socialutskottet att regeringen i propositionen gör en bred satsning på äldreforskning inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning.

Slutligen, när det gäller motionsyrkandet om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården, noterar utskottet att myndigheten fortlöpande tar fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på hälso- och sjukvårdspersonal. Vidare har Nationella vårdkompetensrådet inrättats. Rådet ska långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom hälso- och sjukvården.

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. Det gäller motionerna 2020/21:3135 (M) yrkande 7, 2020/21:3136 (M) yrkandena 22 och 47, 2020/21:3138 (M) yrkande 8, 2020/21:3140 (M) yrkandena 1, 12 och 14 och 2020/21:3369 (M) yrkande 10.

Med hänvisning till vad som anförts ovan anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka samtliga motionsyrkanden.

Socialutskottet har inte några invändningar när det gäller regeringens redovisning av tillkännagivandet om forskning om posttraumatiskt stressyndrom.

Stockholm den 2 mars 2021

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Dag Larsson (S), Lina Nordquist (L), Christina Östberg (SD), Nicklas Attefjord (MP), Mats Wiking (S), Ulrika Jörgensen (M), Pia Steensland (KD), Inge Ståhlgren (S) och Mats Sander (M).

Avvikande meningar

1. **Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (M)**

Johan Hultberg (M), Ulrika Jörgensen (M) och Mats Sander (M) anför:

Sverige ska ligga i framkant när det gäller tillgång till de senaste innovationerna inom avancerad medicinteknik, nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar och användning av digital teknik såsom artificiell intelligens inom hälso- och sjukvården och omsorgen.

Vi anser därför att regeringen bör se över förutsättningarna för att skapa ett nationellt kliniskt utvecklingscenter med inriktning på att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Vi föreslår även att regeringen tar fram en plan för att etablera ett Comprehensive Cancer Center, i syfte att arbeta med ackreditering som ett sätt att säkerställa en hög kvalitetsstandard. Vidare föreslår vi att det ska tas fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister – dels för att registren ska kunna kopplas till varandra, dels för att data enkelt ska kunna användas och jämföras mellan olika register. Vi föreslår även att regeringen ser över förutsättningarna för att etablera en nationell infrastruktur för hälsodata, så att den samlade informationen från dessa data kan användas för forskning och innovation.

Slutligen föreslår vi att regeringen skyndsamt vidtar åtgärder för att förnya och uppdatera den gällande nationella läkemedelsstrategin så att tillgång till nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar lyfts fram som ett högt prioriterat område. Regeringen bör även ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning.

Vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motionerna 2020/21:3135 (M) yrkande 7, 2020/21:3136 (M) yrkandena 22 och 47, 2020/21:3138 (M) yrkande 8, 2020/21:3140 (M) yrkandena 1, 12 och 14, 2020/21:3369 (M) yrkande 10 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 18–23. Övriga motionsyrkanden bör avstyrkas.

2. **Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (KD)**

Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD) anför:

Vi anser att det fria forskningsstödet ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och all tilldelning ska styras av vetenskaplig kvalitet. Men vi ser även behov av att komplettera det fria forskningsstödet med ett antal strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som vi anser kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar om nationella forskningsprogram

för att stärka kvinnors hälsa och geriatrisk forskning för att stärka de äldres hälsa.

När det gäller kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården ser vi ett behov av att staten tar ett tydligare ansvar för planering och samordning av behovet av legitimerad personal, i stället för en detaljstyrning på lärosätetsnivå. Socialstyrelsen bör därför få i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården.

Vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3833 (KD) yrkandena 11, 12 och 17. Övriga motionsyrkanden bör avstyrkas.